

ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Τίτλος πρωτοτύπου: *LES EXILÉS DE BYZANCE*
Συγγραφέας: CATHERINE HERMARY-VIEILLE

© Éditions Albin Michel – Paris 2021

© ΣΤΕΡΕΩΜΑ Α.Ε., 2023

Για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου συνολικά ή τμηματικά με οποιοδήποτε τρόπο ή μέσον χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ISBN: 978-618-5617-27-1

Επιμέλεια: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΕΡΑΣΙΔΗΣ

Σελιδοποίηση: GA+S GRAPHIC ARTS & SPOT LTD

Μακέτα εξωφύλλου: A4 - DESIGN

Εκτύπωση: [βιβλιοτεχνία], Σεπτέμβριος 2023

Εκδόσεις ΣΤΕΡΕΩΜΑ Α.Ε. / ΣΙΟΛΑ-ΑΛΕΞΙΟΥ

Κομνηνών 24, Αθήνα 114 72

Τηλ. 210 6426393

Fax 210 6459312

E-mail info@stereoma-sa.gr

www.stereoma-sa.gr

Facebook: Εκδόσεις Στερέωμα

Κατρίν Ερμαρύ-Βιέιγ

*ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ
ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ*

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση
ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΙΜΠΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΕΡΕΩΜΑ

*Στον Μισέλ Ελ Κουρί, με τον οποίο με συνδέουν
παραπάνω από σαράντα χρόνια ακλόνητης φιλίας.*

*Στη μνήμη της Σιμπίλ Συρσόα,
που τόσο νωρίς την πήρε ο θάνατος
από την αγάπη των δικών της.*

«Για να προχωρήσεις βαθιά στο παρελθόν, πρέπει να το γνωρίσεις
και για να το γνωρίσεις, πρέπει να σε συγκινήσει
και να σου μιλήσει. Χρειάζεται επίσης κάτι που να το δένει
με το παρόν, το νήμα της μνήμης».

Τάνια Ράγιες

29 Μαΐου του 1453. Στις τρεις η ώρα τη νύχτα, το σκοτάδι έζωνε την Κωνσταντινούπολη, τα θαυμαστά της οικοδομήματα, τα πριγκιπικά της ανάκτορα, τα χιλιάδες, λιγότερο ή περισσότερο, πολυτελή σπίτια των κατοίκων της. Εδώ και τρεις μήνες Έλληνες και Ιταλοί στρατιώτες, μαζί με λίγες ενισχύσεις Γενουατών και Βενετών, βρίσκονταν πάνω στα τείχη της πόλης, που οι γέροντες, οι γυναίκες και τα παιδιά είχαν επισκευάσει πρόχειρα μετά τους βομβαρδισμούς.

Απέναντί τους ένα πλήθος στρατιωτών και ιππέων, οι περίφημοι γενίτσαροι με λευκά καλύμματα στο κεφάλι και το ασκέρι των κακομοίρηδων που ακολουθούσε, ως συνήθως, το στράτευμα, καθώς και αμέτρητα ζώα, βόδια, καμήλες, πρόβατα. Ο σουλτάνος Μωάμεθ μάλλον δεν βρισκόταν πολύ μακριά, έτοιμος να εξαπολύσει τον στρατό του και να καταλάβει το διαμάντι της χριστιανικής Ανατολής. Αυτή τη χιλιόχρονη πόλη την προστάτευε εδώ και πάμπολλα χρόνια η τριγωνική της οχύρωση πάνω στην οποία ορθώνονταν πολυάριθμοι πύργοι, εκ των οποίων οι τρεις ισχυρότεροι ήταν στραμμένοι προς τη στεριά. Στα νότια ο Βόσπορος και στα ανατολικά ο Κεράτιος κόλπος, με μια αλυσίδα που έκλεινε την πρόσβαση στους Τούρκους ναύτες. Όλες οι πύλες της πόλης ήταν αμπαρωμένες.

Ο καιρός ήταν γλυκός. Ήταν μια από εκείνες τις ανοιξιάτικες νύχτες που η μυρωδιά των λουλουδιών στους κήπους

της Κωνσταντινούπολης έφερνε στον νου των ανθρώπων τον παλιό καλό καιρό, παρότι όλοι γνώριζαν πως είχε πλέον παρέλθει οριστικά. Για πόσο καιρό ακόμα θα αντιστέκονταν στις ορδές των Τούρκων που τους τρομοκρατούσαν εδώ και εβδομάδες με τα ουρλιαχτά τους και το αδιάκοπο πανδαιμόνιο από τα τύμπανα και τις τρομπέτες τους;

Κανένας δεν ήλπιζε πια πως θα ερχόταν βοήθεια από τη Δύση. Μονάχα η Δημοκρατία της Βενετίας είχε στείλει δύο μεγάλες γαλέρες και τετρακόσιους στρατιώτες με όπλα και πανοπλίες. Ο Πάπας, οι βασιλιάδες της Γαλλίας, της Ισπανίας, της Αγγλίας και της Ουγγαρίας είχαν δείξει αδιαφορία για την επικείμενη σφαγή χιλιάδων χριστιανών της Ανατολής.

Μπροστά στο ανάκτορο των Βλαχερνών, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ΙΑ΄, φορώντας πορφυρές δερμάτινες μπότες κεντημένες με τον χρυσό δικέφαλο αετό της αυτοκρατορίας, ευθυτενής πάνω στο άλογό του, ατένιζε για κάμποση ώρα το πλήθος που τον περιτριγύριζε. Η αγωνία παραμόρφωνε τα πρόσωπα που φώτιζαν οι πυρσοί, τα βλέμματα ήταν ικετευτικά, λες και η παρουσία του αυτοκράτορά τους είχε τη δύναμη να τους προστατεύσει. Πολλοί κράδαιναν ή κρατούσαν σφιχτά πάνω στο στήθος τους τις ιερές εικόνες που τους είχαν σώσει πολλές φορές από τον εχθρό.

Από την προηγούμενη, οι καμπάνες των αναρίθμητων εκκλησιών χτυπούσαν αδιάκοπα. Η τεράστια πομπή είχε ξεχυθεί σε όλους τους δρόμους της πόλης, ορθόδοξοι, καθολικοί, κληρικοί, επίσκοποι και μοναχές κατά εκατοντάδες, κλαμένες γυναίκες, παιδιά που κρέμονταν από τον χιτώνα της μητέρας τους. Στις πολεμικές ιαχές των Τούρκων και

στα «λάχα ίλα Αλλάχ» αντηχούσε ως απάντηση το «Κύριε ελέησον», το οποίο έλεγαν όλοι με μια φωνή.

Γύρω από τον αυτοκράτορα στέκονταν οι πιο στενοί του φίλοι, ο Φραντζής, ο Αρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης, ο Ιωάννης Ιουστινιάνης, ένας Βενετός που είχε ηγηθεί με ηρωισμό της άμυνας της πόλης και ο ίδιος του ο αδελφός, ο Θωμάς Παλαιολόγος.

Αν και εξουθενωμένος από πολλές νύχτες αγρύπνιας, ο αυτοκράτορας φάνηκε ξαφνικά να ξαναβρίσκει το σθένος του και η φωνή του βρόντηξε.

«Χθες, φίλοι μου, αδελφοί και αδελφές μου, ακούσαμε τη Θεία Λειτουργία στην πάνσεπτη βασιλική της Αγίας Σοφίας. Όλοι προσευχηθήκαμε και κοινωνήσαμε. Οι ψυχές μας πρέπει να αισθάνονται γαλήνιες μπροστά στο πεπρωμένο μας. Εγώ, ο πατέρας σας, ο αυτοκράτοράς σας, σας ικετεύω να δείξετε θάρρος και σας προτρέπω να συνεχίσετε να αντιστέκεστε σε αυτούς τους φαύλους με όλη τη δύναμη της γενναίας ψυχής σας. Μην ξεχνάτε ότι οφείλετε να δώσετε τη ζωή σας για τη σωτηρία αυτής της ένδοξης πόλης, για την πολυαγαπημένη μας πατρίδα, τη Βασιλεύουσα, για την πίστη και τη θρησκεία, για τον αυτοκράτορα, τον εκ του Κυρίου κεχρισμένο, και, τέλος, για τις γυναίκες σας, τα παιδιά σας, τις οικογένειές σας. Η Πίστη όμως, η αγία Χριστιανική μας Πίστη, υπερέχει των πάντων, γιατί, ακόμα κι αν κάποιος κατακτήσει όλο τον κόσμο, σε τι θα ωφεληθεί αν χάσει την ψυχή του; Έχουμε εναποθέσει όλες μας τις ελπίδες, όλη μας τη δύναμη στον Θεό. Οι Τούρκοι έχουν με το μέρος τους το πυροβολικό τους, το ιππικό τους, τον αναρίθμητο στρατό τους, εμείς όμως έχουμε μαζί μας τον Θεό και Σωτήρα μας. Μην ξεχνάτε ποτέ ότι είστε οι απόγονοι των ηρώων της Αθήνας και τους Ρώμης».

Ο Κωνσταντίνος σώπασε, το πρόσωπό του είχε τη χλωμάδα του νεκρού αλλά και την αποφασιστικότητα ενός στρατιώτη έτοιμου να ριχτεί στη μάχη.

Εημέρωνε και, στον Κεράτιο κόλπο, ο ουρανός ήταν ροδοκόκκινος με χρυσαφένιες ανταύγειες.

«Σας ικετεύω», ολοκλήρωσε ο αυτοκράτορας, «σας εξορκίζω, να φανείτε γενναίοι».

Δάκρυα κυλούσαν στα μάγουλά του. Ξαφνικά έμοιαζε συντετριμμένος.

Το πλήθος παρέμενε σιωπηλό. Πολλοί έκλαιγαν. Κανένας δεν είχε αυταπάτες: όταν θα έπεφτε το βράδυ, οι μισοί από αυτούς θα ήταν νεκροί ή δεμένοι με αλυσίδες για να πουληθούν σαν σκλάβοι. Ωστόσο οι περισσότεροι δεν ανησυχούσαν πια για τον εαυτό τους: αν έπρεπε να πεθάνουν, θα ήταν για τον Χριστό και την πατρίδα.

«Όλοι στην Αγία-Σοφία, προστάτιδα και μητέρα μας!» Αυτό το μουρμουρητό εξαπλώθηκε στην ομήγυρη, φούντωσε πολύ γρήγορα και έγινε βοή. Ο ναός ήταν το τελευταίο καταφύγιο των αδυνάτων, των αμάχων. Οι κληρικοί θα τελούσαν τη Θεία Λειτουργία και όλοι προαισθάνονταν πως αυτή θα ήταν η τελευταία χριστιανική λειτουργία που θα πραγματοποιούνταν κάτω από αυτούς τους σεπτούς τρούλους.

Τριάντα ιερείς, ντυμένοι με τα ωραιότερα ιερά άμφιά τους, στέκονταν κιόλας γύρω από την Αγία Τράπεζα όταν οι πιστοί όρμησαν μέσα στον ναό. Η μυρωδιά του θυμιάματος υψωνόταν ήδη προς τον ουρανό σαν τη σκιά των ψυχών που θα την ακολουθούσαν σύντομα. Ο θρήνος είχε δώσει τη θέση του σε μια βαριά σιωπή. Νόμιζες ότι ακόμα και η ίδια η αρχαία βασιλική είχε αποδεχτεί πως θα ξεφυχούσε και μετέδιδε τη δύναμή της στους χριστιανούς που ζη-

τούσαν την προστασία της. Η στεντόρεια φωνή των φαλτών δεν κατάφερε να καλύψει τις εκκωφαντικές εκπυρσοκροτήσεις των τουρκικών κανονιών. Η μυρωδιά από το λιβάνι και το μπαρούτι, οι ύμνοι και τα ουρλιαχτά των επιτιθεμένων μπερδεύονταν. Η κόλαση και ο παράδεισος.

Πάνω στα τείχη, όλοι βρίσκονταν στις θέσεις τους έχοντας πλάι στα πόδια του ο καθένας απόθεμα από βέλη για τους τοξότες, πέτρινες μπάλες για τους κανονιέρηδες. Ο Μωάμεθ είχε δώσει το σύνθημα της επίθεσης και όλοι μαζί οι στρατιώτες, ένας όχλος εξαθλιωμένων ημιαγρίων, περικύκλωναν την πόλη. Οι σκάλες ήταν έτοιμες, οι μπάλες για τα κανόνια άφθονες, τα σπαθιά και τα γιαταγάνια ακονισμένα. Οι οδηγίες του σουλτάνου ήταν σαφείς: έπρεπε να εξαντληθούν οι αντοχές του εχθρού, να αποσωθούν τα πολεμοφόδιά τους.

Στην αρχή, ήταν μια μάχη εξ αποστάσεως: στην πρώτη γραμμή των πολιορκητών ήταν στρατιώτες προερχόμενοι από διάφορες ασιατικές χώρες που ονομάζονταν «βασιβουζούκοι» και πίσω τους οι γενίτσαροι.

Πενήντα χιλιάδες επιτιθέμενοι στο φως της ημέρας που χάραζε χίμηξαν προς τα μισογκρεμισμένα τείχη, ενώ οι αμυνόμενοι, κάτω από έναν καταιγισμό βελών, αναποδογύριζαν τις σκάλες όπου οι Τούρκοι, σκαρφαλωμένοι ο ένας πάνω στον άλλο, έφτιαχναν μια τόσο συμπαγή μάζα, ώστε έμοιαζαν με μυριάδες έντομα κρεμασμένα σε ένα ραβδί.

Οι επίλεκτοι της Κωνσταντινούπολης, οι Ιταλοί και οι Έλληνες στρατιώτες, χτυπούσαν στα τυφλά με τα ξίφη τους όσους κατάφερναν να φτάσουν στις επάλξεις, άλλοι πυροβόλούσαν με πυρόφεις όσους ήταν ακόμη στο έδαφος και ετοιμάζονταν να ανασηκώσουν τις αναποδογυρισμένες σκάλες, άλλοι πάλι πετούσαν θραύσματα βράχων που προκα-

λούσαν μεγάλες καταστροφές. Κανένας δεν υποχωρούσε, αφού ο σουλτάνος είχε διατάξει να λιανίζουν οποιοδήποτε λιποτακτεί.

Είχε ξημερώσει πια, ο ήλιος έλαμπε πάνω στις πέτρες του τείχους στο χρώμα της ώχρας, χάιδευε τους λεπτούς μίσχους των φυτών που είχαν βρει τρόπο να ριζώσουν ανάμεσά τους. Η μάχη τώρα γινόταν σώμα με σώμα. Οι κατάρες, οι πολεμικές κραυγές και οι κραυγές πόνου ανακατεύονταν με τους κανονιοβολισμούς, ενώ πέρα μακριά ακούγονταν τα ζώα να μουγκανίζουν, οι καμήλες να μωκώνονται, τα σκυλιά να γαβγίζουν. Στις εσοχές του τείχους, Τούρκοι και Βυζαντινοί πολεμούσαν, δείχνοντας σαν αγκαλιασμένοι. «Ιλλάχα ίλα Αλλάχ ιλλάχου!», «Αλλάχου άκμπαρ!» κραύγαζαν χιλιάδες στόματα.

Μέσα στη βασιλική, γέροντες, γυναίκες και παιδιά, όλοι γονυκλινείς, συμμετείχαν με θέρμη στις ψαλμωδίες της λειτουργίας. Τα αστραφτερά φαιλόνια, τα μεταξοκέντητα άμφια, πολλές φορές με ένθετους πολύτιμους λίθους, έμοιαζαν να εκπέμπουν τη στερνή τους λάμψη. Στο τέμπλο που χώριζε τον κυρίως ναό από το ιερό, οι χιλιολατρεμένες εικόνες της Παναγίας, του Χριστού και όλων των πολιούχων αγίων, θολές πίσω από τον καπνό του θυμιάματος, έμοιαζαν να αποσύρονται πια προς την αιωνιότητα.

Από την καρδιά της νύχτας ήδη, οι καμπάνες όλων των εκκλησιών ηχούσαν ξέφρενα, σαν κραυγή συσπείρωσης, σαν έκκληση για την ύστατη αντίσταση.

«Για το όνομα των αγίων, η Κερκόπορτα!» φώναξε ξαφνικά ο Γεώργιος Δούκας, ο αρχηγός των τοξοτών.

Επρόκειτο για μια μικρή πόρτα που είχε ανοιχτεί κοντά στην πύλη της Αδριανούπολης, στο εσωτερικό τείχος. Μεσ στη βιασύνη της τελικής προετοιμασίας πριν από την επίθε-

ση, όλοι είχαν ξεχάσει αυτή την πορτούλα, που ήταν μισο-θαμμένη κάτω από τη βλάστηση.

«Τρέξτε στο πορτέλο», διέταξε, «κοιτάξτε αν τα εξωτερικά τείχη είναι ακόμη όρθια».

Αν άνοιγε η παραμικρή χαραμάδα, δεκάδες Τούρκοι στρατιώτες θα μπορούσαν να εισχωρήσουν από εκεί κι ύστερα να βγάλουν τις εγκάρσιες σιδερένιες μπάρες που έκλειναν την πύλη της Αδριανούπολης!

«Πήραν το πορτέλο!»

Οι κραυγές ήταν εκκωφαντικές. Για να ξεφύγουν, οι στρατιώτες ορμούσαν τρέχοντας προς την εσωτερική οχύρωση που οι δικόι τους εξακολουθούσαν να υπερασπίζονται σθεναρά. Αλλά πολύ γρήγορα οι εχθροί τούς έφταναν και, καθώς βρίσκονταν παγιδευμένοι ανάμεσα στα δύο τείχη, τους έσφαζαν.

Οι Τούρκοι είχαν ήδη αρχίσει να ξεχύνονται στην πόλη, αφού πρώτα έμπηξαν τα λάβαρα του Μωάμεθ στην πύλη της Αδριανούπολης. Και έσκισαν το λάβαρο του αυτοκράτορα.

Σύντομα μωαμεθανικές σημαίες περικύκλωσαν ολόκληρη την πόλη και κυμάτιζαν στο ανοιξιάτικο αεράκι σαν σάβανα που έμελλε να θάψουν τους Βυζαντινούς.

«Εάλω η Πόλις! Εάλω η Πόλις!»

Η κραυγή εξαπλωνόταν από τις λεωφόρους στα σοκάκια, από τα σοκάκια στους κήπους, μπαίνοντας ακόμα και στα πιο κλειδαμπαρωμένα σπίτια, ξυπνώντας παντού την πιο φρικτή απελπισία, έναν ζωώδη πανικό που οδηγούσε σύσσωμο το πλήθος προς τα τείχη, λες κι αυτά μπορούσαν ακόμη να το προστατεύσουν. Όποιοι κατάφεραν να φτάσουν στον διάδρομο περιπολίας, στην κορυφή των τοίχων που έστεκαν ακόμη όρθιοι, αντίκρισαν τα βενετσιάνικα

και τα γενοβέζικα πλοία να σηκώνουν τα πανιά. Η αλυσίδα που έκλεινε τον Κεράτιο ήταν σπασμένη. Ετοιμάζονταν άραγε να φύγουν;

Τότε όλοι μαζί φώναξαν: «Στα πλοία, στα πλοία!».

Αυτή ήταν η τελευταία ελπίδα σωτηρίας τους. Αλλά για πόσους; Για καμιά εκατοστή ανθρώπους; Ποιος θάνατος περίμενε τους υπόλοιπους, τους εξήντα χιλιάδες κατοίκους της πόλης;

Το αίμα κυλούσε στα ρείθρα, εκεί όπου σωριάζονταν τα σφαγμένα, ξεκοιλιασμένα, αποκεφαλισμένα πτώματα. Ορδές Τούρκων είχαν εισβάλει στην Αγία Σοφία για να αρπάξουν τους θησαυρούς της ή για να τους καταστρέψουν. Ποδοπατούσαν τις ιερές εικόνες, πετούσαν τη Θεία Κοινωνία στα σκυλιά. Έγδυσαν καμιά δεκαριά ιερείς από τα πλούσια ιερατικά τους άμφια, ύστερα τους ευνούχισαν και τους έσφαξαν. Ενώ ετοιμάζονταν να σπάσουν το μαρμάρινο πλακόστρωτο, ξαφνικά σιώπησαν τα πάντα. Κάτω από το δυνατό φως της ημέρας, οι λεηλάτες είδαν στο άνοιγμα της μπρούντζινης πόρτας να εμφανίζεται ένα άλογο που το ίππευε ένας άντρας με τουρμπάνι, με βελούδινη φορεσιά κι ένα γιαταγάνι περασμένο στη ζώνη. Ο σουλτάνος Μωάμεθ Β' αυτοπροσώπως έμπαινε στη βασιλική.

Μ' έναν πήδο ξεπέζεψε κι άρπαξε από το μπράτσο έναν στρατιώτη που, με μια αξίνα, ετοιμαζόταν να ανασηκώσει μια μαρμάρινη πλάκα. Η φωνή του βρόντηξε. Ο άντρας γονάτισε, προσκύνησε.

«Μόνο οι ανόητοι καταστρέφουν τα ομορφότερα πράγματα που έχουν δημιουργήσει οι άνθρωποι. Χαθείτε όλοι από μπροστά μου! Πίσω μου έρχονται οι γενίτσαροι».

Στο άκουσμα αυτής της τόσο τρομακτικής λέξης, οι αλήτες που αυτοαποκαλούνταν στρατιώτες τράπηκαν σε φυγή.

«Και τώρα», φώναξε ο σουλτάνος, «κάποιοι από τους ιμάμηδες που βρίσκονται εδώ να πει την προσευχή!»

Ένας γέροντας ανέβηκε τα σκαλιά του περίτεχνου σκαλιστού άμβωνα, ενώ γενίτσαροι και αξιωματικοί, στραμμένοι προς τον νότο, με το μέτωπο ακουμπισμένο στο πλακόστρωτο δάπεδο, αφιέρωναν την πανάρχαιη βασιλική στον δικό τους Θεό.

Στο τέλος της ημέρας, πέντε χιλιάδες άντρες, γυναίκες και παιδιά είχαν σφαγιαστεί, δεκαπέντε χιλιάδες είχαν αιχμαλωτιστεί για να πουληθούν σαν σκλάβοι.

Τώρα το πεδίο ήταν ελεύθερο για λεηλασίες και βανδαλισμούς. Ξεκοιλιάζαν τα στρώματα, γκρέμιζαν τους τοίχους, ανασήκωναν τις πέτρες και τις ξύλινες σανίδες των πατωμάτων για να ξετρυπώσουν χρυσάφι και τιμαλφή. Όσες οικογένειες είχαν επιζήσει, στριμώχνονταν στις γωνίες του σπιτιού τους με τα χέρια πάνω στο κεφάλι, τα μικρά παιδιά σφίγγονταν στην αγκαλιά των γονιών τους και οι γέροι κουλουριάζονταν. Πού και πού ένας Τούρκος στρατιώτης, βγάζοντας επιφωνήματα χαράς, τραβούσε μια κοπέλα από αυτόν τον άθλιο ανθρώπινο σωρό και την πρόσφερε στους συντρόφους του, αφού πρώτα τη βίαζε ο ίδιος μπροστά στα μάτια των δικών της. Στα ουρλιαχτά των άμοιρων κοριτσιών απαντούσαν οι κραυγές των παιδιών.

Η μυρωδιά της σκόνης και του αίματος ανακατευόταν με τις τελευταίες αναθυμιάσεις της πυρίτιδας. Τα πουλιά είχαν εγκαταλείψει την πόλη, αφήνοντας στους περιφραγμένους κήπους τις καλοφροντισμένες κερασιές, τις δαμασκηνιές και τους γεμάτους καρπούς θάμνους. Αδέσποτα σκυλιά έγλειφαν τις πληγές των νεκρών που οι πλιατσικολόγοι δεν

έπαυαν να ψαχουλεύουν, μήπως και αρπάξουν ακόμα κανένα νόμισμα, κανένα χρυσό μενταγιόν.

Ο Νικόλαος Διονής, κρατώντας σφιχτά από το χέρι τη γυναίκα του, την Ειρήνη, κοίταξε πίσω αναζητώντας με το βλέμμα τον αδελφό του, τον Κωνσταντίνο, όμως δεν είδε παρά μόνο μια έρημη, κατεστραμμένη πόλη, γεμάτη σκορπισμένα πτώματα. Ήταν σώοι ωστόσο, αφού και οι τρεις τους κατάφεραν να τρέξουν προς το λιμάνι μόλις άκουσαν την απαίσια κραυγή «Εάλω η Πόλις!».

Εδώ και μια εβδομάδα οι δύο άνδρες υπηρετούσαν στα τείχη. Κανένας δεν μπορούσε να πει ακριβώς πότε θα επιτίθονταν οι Τούρκοι. Ήδη από τον Μάρτιο είχαν συγκεντρωθεί στρατεύματα, πυροβόλα όπλα σημάδευαν τα τείχη, μαζί τους και το τερατώδες κανόνι του Ούγγρου Όρμπαν, πλήθος τοξοτών είχε μαζευτεί στα περίχωρα της πόλης. Κάθε μέρα ερχόταν ακόμα ένα νέο λεφούσι πολεμιστών, καβαλάρηδων, μουλάδων και άλλων φανατικών. Μιλούσαν για τριακόσιους χιλιάδες μαχητές έτοιμους να εφορμήσουν. Σε μερικές εβδομάδες, σε μερικούς μήνες; Κανένας δεν μπορούσε να προβλέψει το πότε, πάντως όλα τα παλικάρια της Κωνσταντινούπολης είχαν την υποχρέωση να εργάζονται για την ενίσχυση των τειχών. Από τον Απρίλιο ήδη όλοι βρισκόνταν στα πρόθυρα της εξάντλησης. Οι βομβαρδισμοί ήταν ακατάπαυστοι. Κανένας δεν μπορούσε να ξεκουραστεί πραγματικά, καθώς ο θόρυβος των βλημάτων που διέλυαν τις οχυρώσεις μπερδευόταν με τις κραυγές των τραυματισμένων στρατιωτών και με το πανδαιμόνιο που έκαναν τα τύμπανα, τα κύμβαλα και οι τρομπέτες στο εχθρικό στρατόπεδο.

Τη νύχτα της 27ης Μαΐου, οι επιτιθέμενοι άναψαν τεράστιες φωτιές γύρω από τα τείχη. Μόνο οι οχυρώσεις κατά μήκος του Κεράτιου, που, ως γνωστόν, τον προστάτευε μια αλυσίδα, είχαν μείνει στο σκοτάδι. Οι κραυγές δυνάμωναν, όπως και οι κανονιοβολισμοί.

Εκείνη τη νύχτα οι Βυζαντινοί αρχηγοί επέτρεψαν σε ορισμένους στρατιώτες να επιστρέψουν στα σπίτια τους μέχρι το ξημέρωμα και να κοιμηθούν τέσσερις πέντε ώρες, όχι παραπάνω.

Η Ειρήνη πήρε τον Νικόλαο στην αγκαλιά της. Αυτή δεν ήθελε να ξαναγυρίσει στην υπηρεσία του. Χωρίς αυτόν, ο τρόμος τής έσφιγγε τα σωθικά. Ήταν βέβαιο πως θα απέβαλλε.

Είχαν πλαγιάσει όταν, στις τρεις η ώρα τη νύχτα, ξύπνησαν απότομα από τις κραυγές: «Εάλω η Πόλις! Εάλω η Πόλις!».

Ο Νικόλαος έριξε βιαστικά σε μια τσάντα τις ωραιότερες εικόνες τους και τη θαυματουργή Παναγία που προστάτευε ανέκαθεν την οικογένειά τους, μερικά χρυσά νομίσματα και όσα χρυσαφικά της γυναίκας του βρήκε πρόχειρα.

Η Ειρήνη τύλιξε μια μεταξωτή ζώνη γύρω από τη μέση της, έβαλε στο κεφάλι της ένα ασημοκέντητο μαντίλι από μουσελίνα, ένα όμορφο κομμάτι από τα προικιά της. Χέρι χέρι, χωρίς να ρίξουν ούτε μια ματιά πίσω τους, έτρεξαν προς το λιμάνι, σπρώχνοντας όλους όσους, όπως εκείνοι, έτρεχαν ξέπνοοι προς τον Κεράτιο. Στα μισά της διαδρομής κάποιος της τράβηξε το μαντίλι, αλλά εκείνη ίσα που το κατάλαβε. Η Ειρήνη σκεφτόταν πάνω απ' όλα το παιδί της που μπορούσε να πεθάνει, τον Νικόλαο, και την προστασία της θαυματουργής εικόνας, αφού χάρη σε αυτήν δεν κατάφερε να αντισταθεί στην επιθυμία να της κάνει έρωτα. Αν

είχε μείνει με την πανοπλία του, δεν θα του επέτρεπαν να επιβιβαστεί σε κανένα πλοίο: ένας νέος άντρας δεν μπορούσε να εγκαταλείψει την Κωνσταντινούπολη, εφόσον ο αυτοκράτορας ήταν έτοιμος να υπερασπιστεί την πόλη του μέχρι θανάτου.

«Ας περιμένουμε τον Κωνσταντίνο», ικέτευσε η Ειρήνη.

Αλλά ο Νικόλαος συνέχισε να τρέχει, σέρνοντας τη γυναίκα του. Το μόνο που σκεφτόταν ήταν να βρει μια φούστα¹ για να διασχίσουν τον Κεράτιο. Από εκεί θα μπορούσαν να περιπλεύσουν τον Γαλατά και να κατευθυνθούν προς το Πέραν. Η τσάντα στον ώμο του τον βάραινε, ο Νικόλαος έσφιξε τα δόντια. Η ζωή τους κρεμόταν από μια κλωστή.

Στις όχθες του Κεράτιου εκατοντάδες δυστυχισμένοι συνωστίζονταν, σπρώχνονταν, στριμώχνονταν. Ο Νικόλαος άνοιξε δρόμο ανάμεσά τους, χτυπώντας με την τσάντα του όποιον του έφραζε το πέρασμα. Τελικά έφτασαν στην έξοδο του κόλπου. Πέρα μακριά διέκρινε τα τείχη του Γαλατά και στα δεξιά την αλυσίδα που εμπόδιζε την πρόσβαση στο λιμάνι, την οποία είχαν σπάσει πριν από λίγο. Τα βαριά βενετσιάνικα πλοία, φορτωμένα με τους συμπατριώτες τους, είχαν σηκώσει πανιά.

Ο Νικόλαος φαχούλεψε τη μια τσέπη του πυρετωδώς κι έβγαλε ένα χρυσό νόμισμα με την κεφαλή του αυτοκράτορα. Μια φούστα βρισκόταν εκεί κοντά. Φώναξε έναν από τους κωπηλάτες, του έδειξε το νόμισμα.

«Θα πάρεις ακόμα ένα στην απέναντι όχθη!» του φώναξε.

Η βαρυφορτωμένη βάρκα πλησίαζε, όταν η Ειρήνη έβγαλε μια κραυγή.

¹ Μεγάλη βάρκα με κουπιά. (Σ.π.Σ.)

«Ο Κωνσταντίνος, ο Κωνσταντίνος!»

Ένας καστανομάλλης γεροδεμένος νεαρός, που φορούσε μακρύ βελούδινο σακάκι δεμένο στη μέση και παντελό-νι από χοντρό μάλλινο ύφασμα, στεκόταν λίγο πιο πέρα. Ο Νικόλαος, βάζοντας τα χέρια του σαν χωνί, φώναξε:

«Βαρκάρη, είμαστε τρεις».

Ο άντρας σήκωσε τα κουπιά και ανασήκωσε τους ώμους.

«Είμαστε ήδη πάρα πολλοί. Θες να βουλιάξουμε όλοι;»

«Επιβιβάσου μαζί με την Ειρήνη», είπε ο Κωνσταντίνος με ήρεμη και αποφασιστική φωνή. «Θα τα βγάλω πέρα μό-νος μου. Θα κατευθυνθώ προς την Αντιόχεια».

Τα δύο αδέρφια κοιτάχτηκαν για λίγο.

«Θα πάμε ανατολικά», είπε ο Νικόλαος, «και θα προ-σπαθήσουμε να φτάσουμε στη Ρωσία».

Ο βαρκάρης ανυπομονούσε. Ο Νικόλαος πήδησε μες στη βάρκα και άπλωσε το μπράτσο του για να πιάσει το χέρι της Ειρήνης.

«Ο Θεός και η Παναγία η Ευεργέτιδα να σας προστα-τεύουν και τους δύο», άρχισε πάλι να λέει ο Κωνσταντίνος. «Θα ξαναϊδωθούμε. Ίσως όχι εσύ κι εγώ, ούτε καν τα παι-διά μας. Μια μέρα όμως οι Διονήδες θα επανενωθούν, εί-μαι βέβαιος».

Ο άνεμος φυσούσε από τα δυτικά, σκορπίζοντας τις φρι-κτές μυρωδιές των κουφαριών, της σκόνης και του αίμα-τος. Το πλήρωμα κωπηλατούσε έντονα, οπότε σύντομα τα αρχαία μισογκρεμισμένα τείχη φάνηκαν να βυθίζονται μέ-σα στη θάλασσα.